

Gunnar Sandfeld: *Fra Røjels Bom til Holte Midtpunkt*, (Historisk topografisk Selskab for Søllerød kommune, 1984). 239 s. ill., 125 kr.

Det er terrænet mellem Vejle Sø og Søllerød Sø og dets historie om udviklingen fra et landligt område til en moderne forstad til København, der er bogens emne. Ændringerne er foregået langsomt med kongevejen til Hille-rød og senere nordbanen som stederne, hvorfra bebyggelsen voksede frem. Det er denne omvæltning fra det idyllisk bortgemte til stedets inddragen i et Storkøbenhavn, der har fængslet forfatteren, som først begynder sin skildring med tilstanden ca. 1800 og derefter beretter om selv de små begivenheder i væksten af bysamfundet, så det bliver en lokalhistorie, som måske i øjeblikket ikke kan vække læserens store interesse, hvis han ikke bor i Søllerød kommune, men vil blive højere vurderet i fremtiden med sine mange positive oplysninger, når Nordsjællands nyere historie skal samles. Bogen har talrige illustrationer, der er med til at vise, hvorledes bebyggelsen voksede frem og efterhånden ændrede sig; mange af dem er hentet fra prospektkort og fremhæver dermed, at der i dem foreligger en kilde, hvis værdi ikke må underkendes.

Helge Søgaard

Peter Michelsen: *Rejsegilde i Danmark*. (Nationalmuseet, 1983) 166 s. Ill.

Dansk Folkemuseum indsamler ikke alene genstande fra den nærmere og fjernere fortid, men også beretninger om folkelivets skikke i videre forstand, ikke alene for at belyse baggrunden for den måde, tingene blev brugt på, men også fordi skikkene i sig selv er værdi-

fulde minder om et fortidsliv, der er udsat for snart at forsvinde. Ved spørgelister og på anden måde er der indsamlet et stort materiale, hvis værdi fremtiden forhåbentlig vil skønne på. En af disse endnu levende skikke er rejsegildet, hvis historie er behandlet af overinspektør P.M. Michelsen. Dets optræden kan følges tilbage til 1543, men er måske ældre. Beretningen er dog samlet om det, der har kunnet fremskaffes fra nutiden af oplysninger og fotografier.

Rejsegilde efterlader ikke genstande, som kan gemmes for i fremtiden at fortælle om denne skik, så det er de mundtlige og skriftlige meddelelser, der fylder bogens blade, og det er ganske enestående, at en tømrermester i Århus har ladet udføre en stang af jern, som indgik i dekorationen ved de rejsegilder, han var med til at forestå. Selv om de nutidsberetninger, bogen bygger på, tilsyneladende er pålidelige, underkaster Peter Michelsen dem en nøje kritik, og dette kapitel rækker ud over bogens emne, fordi det har gyldighed for alle undersøgelser, der hviler på meddelelser fra andre. For at der kan svares rigtigt, må spørgsmålet formes rigtigt, og alle slags misforståelser kan alligevel fremkomme. Peter Michelsens bog har derfor ved sin metode betydning for andre end dem, der dyrker rejsegildets historie.

Helge Søgaard

Poul Halkjær Kristensen: *Danske tilmærker* ved Holger Rasmussen (Nyt Nordisk Forlag, 1983) 119 s. Ill.

Ved slutningen af det forrige århundrede begyndte man at samle stempler fra de danske guldsmede. Det var den nødvendige forudsætning for at forstå den enkelte mesters evne og kunstneri-

ske holdning, men listen over stempler var meget ufuldstændig, og senere har den ene efter den anden arbejdet med sagen, så der nu kun er få uløste spørgsmål tilbage, når det gælder guldsmedene. Anderledes med kandestøberne. Deres produktion var ikke så eftertragtet af museer og samlere som genstande af guld og sølv, men vil man forstå det danske håndværk, må også deres stempler samles, og man har også fået øjet åbent for, at der i deres produktion ligger værdier, der ikke må negligeres. Et bevis herpå ses i de stadig stigende priser på sager af tin.

1942 begyndte museumskonsulent P. Halkjær Kristensen at samle mærkerne fra de danske kandestøbere, og det blev et omfattende arbejde, da alt materiale i museerne skulle samles og suppleres med, hvad private ejere kunne stille til rådighed, men trods megen flid nåede han ikke at lægge sidste hånd på værket, som dog var så vidt fremme, at dr. Holger Rasmussen kunne tilrettelægge og udgive det. I modsætning til listerne over guldsmedenes mærker er kandestøbernes ikke bragt i eftertegning, men i fotografi, så tegnerens mellemlid er undgået, og brugeren af bogen direkte har stemplet foran sig, og kandestøbernes mærker er så individuelle, at det er nødvendigt. Eksempelvis kan det nævnes, at kandestøber i Odense Niels Fr. Ebbesen Sørensen, der blev mester 1841, i sit stempel for den fineste kvalitet af tin, det engelske tin, brugte en let variation af Thorvaldsens engel i relieffet om dagen. Hos Morten Lutzen, der blev mester i Sakskøbing 1757, blev englen udformet som en klassisk fortunafigur. Desværre er det ikke angivet, i hvilken størrelse stemplerne er gengivet.

Der er bevaret færre genstande af tin end af sølv, da de fleste ting er gået i smeltekedlen, og bogen vil formentlig ans pore til at opspore de endnu ukend-

te unsager. Dermed vil måske hidtil ukendte stempler komme frem. Halkjær Kristensens bog bliver sikkert begyndelsen til en fornyet studium af denne side af håndværkets kultur. Ved en ny udgave, som må komme, når der er samlet mere materiale, bør der også søges i Norge, da der måske er udført kandestøberarbejder hertil fra Danmark.

Helge Søgaard

N.J. Israelsen: *Vindeltrapper af træ i Danmark*. (Foreningen til gamle Bygningers Bevaring 1983) 78 s. Ill.

Tiden er faret hårdt frem mod vore gamle bygninger, og restaureringerne har trods al pietet medvirket til at fjerne det gamle. Det gælder også for trapperne, og N.J. Israelsen har derfor med denne instruktive bog reddet, hvad der kunne reddes, til forståelsen af denne side af dansk bygningskunst, idet han gennemgår vindeltrappernes historie med udgangspunkt i den middelalderlige kirke i Venge. De må have været meget yndede, da der endnu ved industrialismens begyndelse blev indsat vindeltrappe af støbejern i tre fynske herregårde. Deres bygning af træ ser ud til at komme frem under renæssancen, og den bedst kendte af dem er den, der nu står i Nationalmuseet, hvortil den kom 1856-57 fra Slesvig by. Den har stået frit og er derfor rundhåndet udstyret med billedskæring, muligvis af den berømte mester H. Ringerinck. Andre trapper indgår som et uadskilt led af hele huset, hvor de sidder, og kan ikke flyttes fra det, men det er den dygtighed, hvormed de er konstrueret, der gør dem værd at bevare. Bogen gennemgår de forskellige måder, hvorpå, en vindeltrappe kan rejses, og modbeviser dermed den ofte fremsatte påstand om håndværkets pri-